

EGY KIADATÁSI ÜGY TAPASZTALATAI

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA HATÁROZATA
YANG CHUN JIN ALIAS YANG XIAOLIN MAGYARORSZÁG ELLENI
58073/00 SZ. PANASZA ELFOGADHATÓSÁGÁNAK TÁRGYÁBAN

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (második szekció) 2001. január 11-i ülésén ülésvezető,

C. L. Rozakis, elnök, A. B. Baka, G. Bonello, V. Straznická, M. Fischbach, M. Tsatsa-Nikolovska, A. Kovler bírákból, valamint E. Fribergh szekciótitkárból álló tanácsa,

tekintettel a 2000. június 7-én benyújtott és 2000. június 14-én nyilvántartásba vett panaszra,

a bíróság szabályzata 39. szakasza alapján az alperes kormányhoz címzett ideiglenes intézkedésre és arra, hogy a kormány az ideiglenes intézkedést végrehajtott,

valamint az alperes kormány által beadott észrevételekre és a kérelmező viszont-észrevételeire,

az ügy vizsgálata után az alábbi határozatot hozza.

A TÉNYEK

A kérelmező 1971-ben született, kínai és Sierra Leone-i állampolgár. Jelenleg a Budapesti Rendőr-főkapitányság fogdájában tartják fogva. A bíróság előtt a Magyar Helsinki Bizottság megbízása alapján Farkas Lilla budapesti ügyvéd képviseli. Az alperes kormányt az Igazságügyi Minisztérium helyettes államtitkára, dr. Hóltzl Lipót képviseli.

A tényállás a felek beadványai alapján az alábbiakban foglalható össze.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság (PKKB) 1999. december 20-án tartott tárgyalásán Kínába való kiadatására tekintettel a kérelmező előzetes letartóztatását rendelte el. A végzés alapja egy 1999. december 17-i, a pekingi Interpol iroda által kiállított kiadatási kérelem volt.

Az indoklásban a PKKB rámutatott, hogy a kérelmezőt, aki Magyarország területére 1995-ben illegálisan lépett be, emberrablás és közokirat-hamisítás miatt négy év szabadságvesztésre, valamint kiutasítás mellékbüntetésre elítélték. A kérelmező 1999. december 18-án letöltötte szabadságvesztését. Ugyanaznap a Fővárosi Főügyészség indítványozta a kérelmező kiadatási letartóztatását, a budapesti kínai nagykövetségtől 1999. december 15-én nyújtott tájékoztatásra hivatkozva. A nagykövetség szerint a kérelmező ellen büntetőeljárás indult garázdaság (huliganizmus)

büntette miatt, amely legfeljebb hét év szabadságvesztéssel büntethető (kínai büntetőtörvény 160. §). E büntetőeljárás keretében kérték a kérelmező kiadatását.

A PKKB megállapította, hogy a tényállás a magyar büntető törvénykönyv 321. § (1) bekezdése szerint fegyveres rablásnak minősíthető, és így a kérelmező kiadatásának nincs jogi akadálya. A PKKB ugyanakkor rámutatott, hogy a nemzetközi jogsegélyről szóló magyar törvény 15. § és 16. § (1) bekezdése előírja, hogy a kérelmező ellen lefolytatandó kínai büntetőeljárás kizárólag a kiadatás alapjául szolgáló tényállásra szorítkozhat.

A kérelmező apjának 2000. január 6-án megküldött jogi véleményben a Sanming Dagong ügyvédi iroda azt állította, hogy a kérelmező által elkövetett bűncselekmény enyhítő körülmények hiányában minősülhet „különös kegyetlenséggel elkövetett és maradandó fogyatékossgot okozó szándékos testi sértésnek” is, amely a kínai törvények szerint akár halálbüntetéssel is büntethető. Az iroda emlékeztetett arra, hogy ugyanezzel a bűncselekménnyel kapcsolatban a Sanming Városi Népbíróság már két embert halálra ítélt. A fellebbezési eljárás során a Fujian Tartományi Felső Népbíróság, valamint a Legfelsőbb Népbíróság is helybenhagyta az ítéletet.

A kínai Igazságügyi Minisztérium által 2000. január 12-én kiadott hivatalos kiadatási kérelem ismertette, hogy a kérelmezőt azért körözték a kínai hatóságok, mert Kínában, Fuqing városban 1994. májusában megszúrta és meglötte L. Y.-t. Az áldozat súlyos sérüléseket szenvedett. A kérelmező 1994. szeptember 15. óta menekül a kínai hatóságok elől – ekkor kellett volna a helyi rendőrségnek letartóztatnia. Az 1979-es kínai büntetőtörvény 134. §-a értelmében egy ilyen bűncselekményt háromtól hét évig terjedő szabadságvesztés fenyeget. Az igazságügyi minisztériumi dokumentum kijelentette, hogy a kérelmező ellen kizárólag a kiadatási kérelemben megjelölt bűncselekmény miatt indul majd büntetőeljárás.

2000. február 18-án a PKKB elrendelte a kérelmező kiadatási letartóztatását. A végzés az alábbiakban foglalta össze a kiadatási kérelem lényeges elemeit.

1994. május 24-én a C. T. által felbérrelt két személy kirabolta és megkéselte L. Y.-t. 1994. május 27-

én a kérelmező megtámadta L. Y.-t a kórházteremben, puskával meglőtte, maradandó fogyatékoságot okozva. A lefolytatott büntetőeljárás során C. T.-t és az egyik általa felbérelt személyt halálra ítélték és kivégezték. A kérelmező és a másik elkövető viszont szökésben volt az igazságszolgáltatás elől. Az ügyben született ítélet viszont kiemelte, hogy nem volt elégséges bizonyíték arra, hogy magát a kérelmezőt is C. T. bérelte volna fel.

A tényállás a PKKB szerint maradandó fogyatékoságot okozó testi sértés, amely a kínai büntetőtörvény 134. §-a szerint háromtól hét évig terjedő szabadságvesztéssel, illetve a magyar Btk. 170. § (4) bekezdése szerint egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető.

A PKKB kifejtette, hogy az utolsó kiadási kérelem eltérése az első kérelemhez képest nem hatott ki a kiadás jogi alapjára. Az sem hatott ki a kiadásra, hogy C. T.-t és tettestársát halálra ítélték, mivel az ügy tényállása nem tartalmazott semmi közvetlen kapcsolatot az ő cselekményük és a kérelmező által elkövetett bűncselekmény között. Mindenesetre amennyiben fennáll a valószínűsége annak, hogy a kérelmezőt halálra ítélnék, a nemzetközi jogsegélyről szóló magyar törvény 15. §-a kötelezi az igazságügy-minisztert, hogy megfelelő biztosítékot kérjen Kínától. Utolsósorban a PKKB kimondta, hogy a törvény 16. § (1) bekezdés a. pontja kötelezi az igazságügy-minisztert, hogy mielőtt engedélyezné a kiadást, kérjen biztosítékot arra nézve, hogy a kérelmező ellen nem folytatnak majd le büntetőeljárást olyan cselekmények miatt, amelyeket a kiadási kérelem nem nevezett meg.

A kérelmező ügyvédje és a Magyar Helsinki Bizottság elnöke 2000. március 8-én levélben fordult a magyar Igazságügyi Minisztériumhoz, amelyben az Amnesty International információjára hivatkozott, amely szerint 1998-ban 1067 személyt végeztek ki Kínában. E csoportba tartoztak a fegyveres rablás és maradandó fogyatékoságot okozó testi sértés elkövetői is.

2000. május 16-én a PKKB háromtagú tanácsa a másodfokú eljárásban elutasította a kérelmező fellebbezését a 2000. február 18-i döntés ellen.

A kérelmező ügyvédjének megkeresésére 2000. június 12-én az Amnesty International válaszában kifejtette, hogy: „[Az 1979-es kínai büntetőtörvény] 134. §-a értelmében, ha a testi sértés áldozata a cselekmény következtében meghal, a bűncselekmény büntetése legalább hét év szabadságvesztés (nincs felső határ kimondva, ami azt jelenti, hogy a halálbüntetés is alkalmazható). Továbbá, a kínai Nemzeti Népi Gyűlés 1983-as határozata a [kínai büntetőtörvény] különböző rendelkezései alá eső egyes bűncselekményi kategóriák esetén alkalmazhatóvá tette a halálbüntetést, beleértve a 134. § egészét is, attól függetlenül, hogy a testi sértés az áldozat halálát okozta-e. Egy további, ezzel

kapcsolatos 1983-as (az első határozatban felsorolt esetek »gyors elbírálásáról« szóló) határozat hatása pedig az volt, hogy az egyébként törvényi rendelkezésen alapuló vádeljárást és tárgyalást megkurtította. Más szóval: sommás eljárást vezetett be az összes ilyen ügyben. Ennek fényében, amit a kínai szöveg [a kiadási kérelmet alátámasztó dokumentumokban idézett kínai jogszabályhelyek] mond, az nem garancia arra, hogy [a kérelmezőt] nem ítélik halálra, kivéve, ha a kínai hatóságok kifejezetten ilyen tartalmú külön biztosítékot adnak a magyar hatóságoknak.

Ezen felül még van helye aggodalomnak amiatt, hogy a kérelmezőt a fent említett 1983-as határozat alapján sommás eljárás keretében vonják felelősségre. Még ha erre a határozatra nem is hivatkoznak, mivel Kínában a jogalkalmazás meglehetősen önkényes, nagyon csekély az esély arra, hogy a kérelmező tisztességes eljárásban részesüljön.”

A magyar Igazságügyi Minisztérium további megkeresésére 2000. október 19-én a kínai Igazságügyi Minisztérium az alábbi hivatalos kötelezettségvállalást nyújtotta: „Nem ítélik halálra, vagy ha arra ítélik, azt nem hajtják végre a kérelmezőn, miután sor került Kínába való kiadására.”

2000. december 13-án az Igazságügyi Minisztérium további megkereséseit követően a kínai Igazságügyi Minisztérium hivatalos ígéretet tett: „nem alkalmaznak majd sommás eljárást a kérelmezővel szemben, akit szándékos testi sértés büntettségével gyanúsítanak. Továbbá, a [kérelmezővel kapcsolatos] ügyet a törvények szerint nyilvános tárgyaláson tárgyalják majd, és a kérelmező jogosult jogi képviselőt megbízni. A népbíróság kijelölhet számára ügyvédet, aki köteles jogi segítséget nyújtani a védekezésben, amennyiben a kérelmező pénzügyi nehézségek vagy egyéb okok miatt nem hatalmaz meg senkit jogi képviselővel. A jogi képviselőnek elegendő ideje lesz az aktában lévő anyagokba betekinteni és [személyesen a kérelmezővel] találkozni. A bírósági tárgyalás során a kérelmező jogosult [személyesen] védekezni, és jogi képviselője [is] védelmet fog nyújtani.”

A releváns belső jogi törvények alapján a magyar hatóságok legkésőbb 2001. január 31-ig tarthatják fenn a kérelmező kiadási letartóztatását.

PANASZOK

A kérelmező azt sérelmezi, hogy amennyiben kiadják Kínába, ott tisztességtelen lehet az ellene lefolytatandó büntetőeljárás, durva körülmények között tarthatják fogva, kínzásnak lehet kitéve vagy halálra ítéltetik. Az egyezmény 3. és 6. cikkére, valamint a 6. jegyzőkönyv 1. cikkére hivatkozik.

A kérelmező panasza értelmében kiadatása kiteheti annak a veszélynek, hogy halálra ítélik és kivégzik, ellentétesen a 6. jegyzőkönyv 1. cikkével. Amennyiben szabadságvesztésre ítélnék, durva körülmények között tartanák fogva vagy megkínoznák, ami kimerítené az egyezmény 3. cikkének megsértését. Továbbá azt állítja, hogy Kínában a vele szemben lefolytatott eljárás összeegyeztethetetlen lenne az egyezmény 6. cikkében foglalt garanciákkal.

A 6. jegyzőkönyv 1. cikke kimondja: „A halálbüntetést el kell törölni. Senkit nem lehet halálbüntetésre ítélni, és a halálbüntetést nem szabad végrehajtani.”

Az egyezmény 3. cikke kimondja: „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.”

Az egyezmény 6. cikk 1. bekezdésének releváns rendelkezései kimondják: „Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság méltányosan, nyilvánosan ... tárgyalja ... az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.”

A kormány azt állítja, hogy a Kínában fennálló általános emberi jogi helyzettel kapcsolatban nemzetközi szervezetek jelentései szerint az utóbbi években jelentős előrelépések történtek. Kína részes állam többek között a Kínzás és egyéb kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezményben, illetve aláírta a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányát. Jelentős fejlődés történt az ország joggyakorlatának kodifikálásában. Többek között változás történt a büntető-eljárásjog területén, amelynek eredményeként ez a terület a nemzetközi emberi jogi dokumentumok előírásaihoz már jobban közelít. Kína kinyilvánította, hogy szándékában áll hamarosan ratifikálni a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányát. (Vö. ENSZ Emberi Jogi Bizottság, Doc. E/CN.4/2000/L.30, 2000. április 11.)

A kínai börtönkörülményekkel kapcsolatban a kormány elismeri, hogy kínzásnak minősülő bánásmód is létezik, azonban ennek célpontjai elsősorban az etnikai vagy vallási kisebbségek tagjai és a politikai foglyok, nem a köztörvényes bűnözők. (Vö. például China Rights Forum, 2000. ősz/tél, 34.) 1994-ben új büntetés-végrehajtási törvényt hoztak azzal a céllal, hogy javítsák a fogva tartottakkal szembeni bánásmódot és növeljék jogaik tiszteletben tartását. A kínai kormány kimondott célja, hogy 2010-ig az ország börtöneinek felét és 150 munkával átnevelő tábort „modernizált és civilizált” intézményekké alakítsanak át. Egyes hírek szerint az új „mintabörtönökben” tartott foglyok jobb bánásmódban részesülnek, mint a többi intézet-

ben elhelyezettek. Általában az átlagos börtönviszonyok az európai standardoknak nem felelnek meg, azonban léteznek olyan új intézetek, ahol a körülmények megfelelnek a nemzetközi normáknak. A kérelmező fogva tartásának körülményei nagyrészt a konkrét helyszínen múlnak – azonban Kína részese az ENSZ Kínzás elleni egyezményének és aláírta a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányát, tehát kötelezettsége a fogva tartás körülményeinek legalább minimális standardjait biztosítani.

A kormány továbbá fenntartja azon állítását, hogy a kiadatást kérő államban a kiadatás lehetséges következményeinek megítélése szempontjából nagyon fontos az általános helyzet, azonban a kérelmező ügyének egyedi vonásait is ugyanígy számba kell venni. Ebben a tekintetben a kormány hangsúlyozza, hogy a bántalmazás fő célpontjai nem a köztörvényes bűnözők. A kiadatásával kapcsolatos magyar eljárásban a kérelmező sohasem állította, hogy alaptalanul vádolnák azokkal a bűncselekményekkel, amelyekért kiadatását kérték, illetve azt sem állította, hogy politikai okok miatt körözték volna. Az Európa Tanács összes tagállamában bűncselekménynek minősül a kérelmező cselekménye, és a kérelmező elmulasztott bármely olyan bizonyítékot bemutatni, amely politikai szándékot mutatott volna a kiadatási kérelem mögött vagy bebizonyíthatta volna, hogy olyan társadalmi csoporthoz tartozik, amelyet a bántalmazás valós veszélye fenyeget a börtönben.

A kérelmező előtt álló eljárás tisztességességét tekintve a kormány hivatkozott arra, hogy 2000. májusában az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága már helyeselte a kínai kormány azon törekvéseit, hogy jogszabályi és jogalkalmazási szinten módosításokat hajtson végre annak érdekében, hogy összhang teremtsjön a nemzetközi emberi jogi normákkal. A kínai kormány további törekvése, hogy végrehajtsák a Kínzás Elleni Bizottság eddigi ajánlásait, amelyek többek között a büntetőtörvény és a büntetőeljárás módosítását javasolták a tisztességes eljárás, a védővel való kapcsolattartás és az ártatlanság védelme területén. (Vö. Doc.CAT/C/SR.423/Add.1.) A büntetőeljárás 1997-ben hatályba lépő módosításai a letartóztatásról és a fogva tartásról szóló szabályok esetén jelentős előrelépést jelentettek. A módosítások lehetővé teszik, hogy a gyanúsítottak gyorsabban és szélesebb körben juthassanak védőhöz, illetve eltörölték azt a rendelkezést, amely egyes, a halálbüntetéssel kapcsolatos esetekben sommás eljárásokat engedélyezett. A módosított törvény a legtöbb gyanúsítottnak biztosítja azt a jogot, hogy védőt bízson meg nem sokkal az őrizetbe vételt és a kihallgatást követően. Igaz azonban az, hogy a politikai aktivistáknak még mindig jelentős problémáik vannak saját választásuk szerinti és

megfelelő jogi képviselő megbízásával, mivel a rendőrség gyakran kiharcolja a törvényi kiskapukat és megakadályozza a vádlottat a védő megbízásában. Valójában – noha az új büntetőeljárási törvény a múlt gyakorlatához képest fejlődést jelent – elszórt példák azt mutatják, hogy a törvény gyakorlati alkalmazása egyenetlen és befejezetlen, különösen a politikailag érzékenyebb ügyekben. A különböző igazságszolgáltatási és rendőrségi szervek eltérő törvényértelmezései hozzájárultak az ellentmondásos és befejezetlen jogalkalmazáshoz. 1998-ban az illetékes hatóságok kiegészítő végrehajtási szabályokat adtak ki, hogy a hiányosságokat orvosolják. Az év során a kínai kormány folytatta azon törekvéseit, hogy képezze a jogászokat, bírákat, ügyészeket és főként a nyilvánosságot erről és más új törvényekről. A kínai Igazságügyi Minisztérium kihirdette, hogy 500 000 tisztségviselőt képeznek ki a közeljövőben egy „az ország összes igazságszolgáltatási dolgozója minőségének javítására szolgáló átfogó intézkedés” keretében. A Legfelsőbb Népbíróság elnöke ugyancsak kijelentette, hogy az összes vezető bíró az új törvényekre és szabályokra hangsúlyt fektető képzésben vesz majd részt.

A kínai kormány folytatja az igazságszolgáltatási rendszerben rejlő fogyatékoságokat javító kampányát és a nyilvánosság számára jobban átláthatóvá teszi az igazságszolgáltatást. Az új törvény előírja, hogy minden tárgyalás nyilvános – a gyakorlatban viszont számos tárgyalás még zárt. Emiatt a Legfelsőbb Népbíróság egy szabályzat kiadására kényszerült, miszerint minden tárgyalás nyilvános, kivéve az államtitkokkal, magánélettel vagy kiskorúakkal kapcsolatos, vagy üzleti titkokat érintő ügyeket, illetve azokat a válpereket, ahol mindkét fél zárt tárgyalást kér. A kínai hivatalos sajtó nemrég jelentette, hogy az összes pekingi helyi bíróság megnyitotta tárgyalásait a nyilvánosság előtt, és azt állította, hogy egy hónap alatt 6518 ügyben tartottak nyilvános tárgyalást, amelyen mintegy 10 000 állampolgár volt jelen és 1000 újságíró tudósított róluk.

A büntetőeljárási törvény tiltja, hogy kínzást alkalmazzanak a vallomás megszerzésére, azonban a törvény egyik hiányossága az, hogy nem tiltja meg kifejezetten az erőszak útján szerzett vallomás bizonyítékként való felhasználását. Azok a vádlottak, akik nem viselkedtek megfelelő módon, úgy, hogy bevallották bűneiket, hagyományosan keményebb büntetésre lettek ítélve. 90 százalék felett volt a büntetőügyekben az elítélési arány. A legtöbb politikailag érzékeny ügyben a bűnösséget megállapító ítéletet a mindössze néhány óráig tartó tárgyalás után rögtön kimondták. Az átdolgozott büntetőeljárási törvény célja az volt, hogy a fogyatékoságok közül többre megoldást nyújtson, valamint a védőügyvédeknek több lehetőséget kínáljon ügyfeleik ügyének jobb ellátására. A módosítások

eltörölték a „szállás és nyomozás” nevezetű előzetes letartóztatási formát, kiszélesítették a védelemhez való jogot, korlátozták a bűnösség nem bírói megállapításának lehetőségét, és átláthatóbb, kontradiktórium tárgyalási eljárásokat vezettek be.

Bár a kormány elismeri, hogy a kínai büntetőeljárási nem nyújt az egyezmény 6. cikkéhez hasonló garanciákat, fenntartja, hogy ez nem lehet feltétele annak, hogy kiadatásra kerüljön sor egy az egyezményben részes államtól egy harmadik államba. A pekingi magyar nagykövetség információja szerint, amit az USA Külügyminisztériumának 1999-es országjelentése is megerősített, többé már nincs hatályban a somnás eljárásokról szóló 1983-as határozat. Annak ellenére, hogy a kínai büntetőeljárásiban figyelemre méltó javulás történt az utóbbi években, a jogalkalmazásban továbbra is fennállnak egyes komoly problémák. Ez a megfontolás vezette a magyar Igazságügyi Minisztériumot, amikor a kínai Igazságügyi Minisztériumtól további garanciát kért, amit végül 2000. december 13-án meg is kapott. A pekingi magyar nagykövetség által gyűjtött adatok alapján más államoknak is, így az Európai Unió tagállamainak is rendszeres gyakorlata eljárási garanciát kéri a Kínába való kiadatás előfeltételeként.

A Kína által nyújtott biztosíték bizonyító erejére vonatkozóan, miszerint Kína ígéretet tesz arra, hogy a kérelmezőt nem ítéli halálbüntetésre, illetve ilyen ítéletet nem hajtana végre, a kérelmező két, az Amnesty International által készített esetjelentést hív segítségül. Az egyik jelentés W. J. úr esetét írja le. W. J.-t 1995-ben kivégezték, miután Thaiföldről visszaküldték Kínába. Özvegye szerint a kínai hatóságok biztosítékokat nyújtottak Thaiföldnek, miszerint férjét nem ítélik halálbüntetésre. Amint az a bírósági jegyzőkönyvből kiderül, a fellebbezési eljárás során történt meghallgatásakor W. J. maga is hivatkozott erre az ígéretre. A Guangdong Tartományi Felső Népbíróság (50/1995. számú ítélet, 1995. július 31.) által hozott jogerős ítélet szövege is idézte W. J. úrnak az ezen ígéretre vonatkozó érvelését, amely ígéret megtörténtét egyébként a kínai hatóságok hivatalosan soha nem vonták kétségbe.

Mindamellet az ítélet a következőképpen összegzett: „[W. J. úr] a rá váró büntetés elkerülése végett egy külföldi országba menekült, ahonnan illegális beutazás miatt kiutasították, és [kínai] kísérettel visszaszállították, ennek fényében a kiadatás kérdése, illetve bármely megtett ígéret soha nem létezett. Ezen érvelése nem védhető és nem lehet figyelembe venni.” (Amnesty International sürgős cselekvésre való felhívás, AI Index: ASA/17/18/96, 1996 január 17.)

A második eset F. Y. esete, amelyben az érintettet, miután mint illegális bevándorlót 1999 januárjában ki-

utasították Kanadából, sikkasztás vádjával bíróság elé állították és halálbüntetésre ítélték Kínában 2000 júniusában. (Az AFP 2000. június 13-i jelentése.) A kínai hatóságok látszólag biztosították a kanadai hatóságokat arról, hogy az érintettet maximum tíz év börtönbüntetésre ítélnék. Az érintett Kínába történő megérkezésekor a kínai kíséző személyzet arról tájékoztatta a kanadai kíséző személyzetet, hogy a büntetés valószínűleg héttől tíz évig terjedő börtönbüntetés lesz. A halálbüntetés végrehajtására vonatkozóan ebben az ügyben jelenleg nem áll rendelkezésre információ.

Ezen kívül a kérelmező emlékeztet arra a tényre, miszerint Kína mind ez ideig nem ratifikálta a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányát, így nem köteles eleget tenni az egyezmény rendelkezéseinek, illetve nem köteles az ezek alapján benyújtott egyéni panaszokat elbírálni. A Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya és a Kínzás elleni egyezmény ratifikálási folyamatának összehasonlítása, illetve Kína hozzáállásának megvizsgálása ez utóbbihoz kapcsolódó jelentési kötelezettségéhez aggodalomra adhat okot arra vonatkozóan, vajon Kína jelenleg kötelezőnek ismeri-e el magára nézve a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányát. Kína 1996. december 12-én aláírta a Kínzás elleni egyezményt és 1998. október 4-én letétbe helyezte a ratifikációs okmányt. Mindemellett Kína lényeges fenntartásokat fűzött az egyezmény alkalmazásához, és erre vonatkozó nyilatkozat hiányában nem teszi lehetővé egyéni, illetve államok közötti panaszok benyújtását. Kína legutóbbi jelentéséhez fűzött értékelésében az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága egy sor aggodalmának adott ismételt hangot, nevezetesen utalt a különösen tibetiek és más nemzeti kisebbségek elleni kínzásokra vonatkozó állításokra, a kínzással kapcsolatos esetekről szóló statisztikák hiányára, a büntetőjogi reformok Kína egész területén egységesen és azonosan történő végrehajtásának elmulasztására; illetve utalt olyan hatékony mechanizmus hiányára, amely segítene kivizsgálni a kínzásokra vonatkozó állításokat. Javasolták többek között, hogy Kína törölje el azt a rendelkezést, amely előírja, hogy a fogva tartott gyanúsítottak engedélyt kell kérnie ahhoz, hogy ügyvéd segítségét vehesse igénybe. (Vö. 09/05/2000, Kínzás elleni egyezmény/C/24/3.) Összefoglalva tehát, a kínai kormány által hozott legújabb rendelkezéseket nem lehet úgy értékelni, mint amelyek a nemzetközi emberi jogi standardokkal ellentétes gyakorlat valós veszélyét csökkentenék. Nevezetesen, a kérelmező nem élhet jogorvoslattal a hatáskörrel rendelkező ENSZ szervek előtt, mivel Kína az egyéni panaszok benyújtását nem teszi lehetővé.

A kérelmező személyes körülményeit illetően fenntartja, hogy a kínai börtönviszonyokra vonatkozó-

an csupán általános állásfoglalások állnak rendelkezésre. Ez a hiányosság legfőképp az országnak a fogva tartás körülményeiről beszámoló jelentésekhez való, illetve a körülmények kivizsgálásának engedélyezését akadályozó hozzáállására vezethető vissza. A kérelmező rámutat, hogy a fogva tartás pontos helyére vonatkozóan nem állnak rendelkezésre adatok, és miután a fogva tartás körülményei csak a fogva tartás pontos helyének ismeretében válnak ismertté, ezért erre vonatkozó érvelését nem áll módjában pontosabban kifejteni. Ennek fényében annak megítélése, hogy a kínai börtönökben uralkodó viszonyok zord mivolta és az ott alkalmazott bánásmód a 3. cikk hatálya alá esik-e, csak a rendelkezésre álló általános információk alapján lehetséges. Az alábbi adatok a kérelmező azon félelmét támasztják alá, amely szerint a kérelmező kínai börtönökben való szenvedése és megaláztatása túlmenne azon a fokon, ami az ő legitim büntetésének szükségszerű velejárója.

A kérelmező vitatja azt a nézetet, amely szerint a börtönökben csak etnikai vagy vallási kisebbséghez tartozó vagy politikai foglyok lennének kínzás alá vetve. Ennek fényében kell megvizsgálni az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériumának alábbi megállapítását: „Annak ellenére, hogy a rendőrség és a biztonsági apparátus tagjai alkalmaztak kínzást és megalázó bánásmódot a fogva tartottakkal és foglyokkal szemben, a jog tiltja a kínzást. [Hiteles beszámolókat tanúsították,] hogy hivatalos személyek elektromos sokkolást, meghosszabbított idejű magánzárkát, magánzárkás fogvatartást, verést, bilincselést és a bántalmazás egyéb formáit alkalmazták fogva tartott nőkkel és férfakkal szemben. [...] A büntetés-végrehajtási intézetekben uralkodó körülmények mind a politikai, mind a köztörvényes bűnelkövetőkre nézve általánosan durvák és gyakran megalázók.” (1999-es országjelentés az emberi jogi helyzetről, 2000. február 25., Kína, 1. c.)

Az Amnesty International az alábbi véleményen van: „Helyi újságok [kritikusai] köztörvényes bűncselekmények gyanúsítottjaival szemben alkalmazott halált okozó kínzásokról és elítéltekkel szemben börtönőrök és »zárka-főnökök« – irányítási feladatokkal megbízott foglyok, akik a börtönőrök utasítására vagy az ő segédletükkel gyakran bántalmazzák a foglyokat – által alkalmazott kínzásokról és bántalmazásokról tanúskodó számos esetről számoltak be. (Tájékoztatás-kérésre adott válasz, 2000. december 14.)

Az US Lawyers' Committee for Human Rights információi szerint „nem igaz az, hogy a köztörvényes bűncselekmények elkövetése miatt börtönbüntetésüket töltő elítéltek jobb elbánásban részesülnének, mint a politikai bűncselekmények elkövetése miatt elítéltek. Gyakran ennek ellenkezője igaz. A kínai börtönökben uralkodó körülmények általánosságban véve

rosszak és a fizikai bántalmazás esete sem ritka.”(Tájékoztató-kérésre adott válasz, 2000. december 13.)

A börtönökben tapasztalható körülményektől és az ott alkalmazott bánásmódtól függetlenül, a kérelmező álláspontja szerint a kínai kormány által 2000. október 19-én adott biztosíték a 3. cikk vonatkozásában egy újabb kérdést vet fel. Az Amnesty International álláspontja ebben a kérdésben a következő: „Jogos az aggodalom, hogy a biztosíték nem minden kétséget kizáróan kifogástalan. Feltételezzük, hogy a [kifejezés] »amennyiben kiszabnák, úgy nem hajtják végre« a büntetőjog keretében alkalmazott azon eljárásra utal, amely a kiszabott halálbüntetés végrehajtását [két évre] felfüggeszti. Bár ez a szövegezés miatt félreérthető marad; ennek tisztázása végett a kínai kormányt kell megkeresni. Amennyiben a halálbüntetés végrehajtásának ezen felfüggesztésére utalnak, úgy fontos megjegyezni, hogy [...] a kínai jog szerint [ez nem] tekinthető egy a halálbüntetéstől különálló büntetésnek. Ez csupán egy alternatív végrehajtási módszer, és a felfüggesztés kétéves időtartamának letelte nem jár automatikusan a büntetés enyhítésével. Ezen kívül a jelen esetre a kínai kormány a büntetőeljárás alapjául szolgáló jogként az 1979. évi büntetőtörvényt kötötte ki.

Ebből következhet az is, hogy az 1979. évi törvénynek a felfüggesztett halálbüntetésre vonatkozó szakaszai a jelen ügyre is vonatkoznak. Ennek tisztázása végett a kínai kormányt kell megkeresni. Amennyiben ez a feltételezés beigazolódik, az 1979. évi törvény még kevésbé nyújt biztosítékot arra nézve, hogy a halálbüntetést, amennyiben kiszabják, nem hajtják végre a felfüggesztés időtartama alatt. Ami a gyakorlatot illeti, a kínai kormány ismételt állítása szerint, a felfüggesztett halálbüntetéseket »nagy többségükben« enyhítik. Emberi jogi szervezetek [...] számos esetben ösztönözték a kínai kormányt, hogy tényszerű információkkal, konkrét példákkal és statisztikákkal támasszák alá ezen állításukat, és bár ilyen adatokra szükség lenne a jelen ügyben nyújtott biztosítékok megítéléséhez, ezeket mind ez ideig nem tették elérhetővé. Mivel a halálbüntetéssel kapcsolatos statisztikák még mindig államtitoknak minősülnek, az Amnesty International nincs abban a helyzetben, hogy igazolni tudná a kínai kormány állítását. Ugyanakkor a szervezet feltárt olyan eseteket, amelyekben a felfüggesztett halálbüntetést végül nem enyhítették.”(Tájékoztató-kérésre adott válasz, 2000. december 15.)

Míndezek ismeretében tehát a kínai kormány által nyújtott biztosíték ellenére a kérelmezőt két évre felfüggesztett halálbüntetésre ítélik, amely időtartam alatt a kérelmező állítása szerint súlyos lelki traumának lenne kitéve. Miután tetemes idő telik el addig az időpontig, amikor a kérelmező megbizonyosodhat arról, hogy a kiszabott halálbüntetést nem hajtják vég-

re, ez alatt az idő alatt állandó félelemnek lenne kitéve, amely tényt figyelembe kell venni a kérelmezővel szembeni elbánás 3. cikk alapján történő elbírálásakor.

A kérelmező emlékeztet továbbá arra, hogy „Kínában a halálbüntetés végrehajtásának továbbra is határozott velejárója a nyilvánosság. A büntetőeljárás jog nem tiltja a halálra ítélték nyilvános közszemlére tételét.” (Amnesty International, Kína: A halálbüntetés 1997-ben, ASA 17/28/98, 1998. szeptember 9., 5.)

A kérelmező úgy véli, okkal fél attól, hogy őt is hasonló közszemlére tételnek vetik alá, ami a 3. cikk értelmében lealacsonyító vagy megalázó bánásmódnak minősül. Ami a Kínában rá váró eljárás tisztességességét illeti, a kérelmező állítása szerint különböző források az alábbiakra hívják fel a figyelmet: „Az 1996. évi [kínai büntető]törvénynek való megfelelést illetően széles körben elterjedt hiányosságok vannak a gyakorlatban.” (Lawyers' Committee for Human Rights, tájékoztató-kérésre adott válasz, 2000. december 13.)

A kérelmező továbbá állítja, hogy azok az eljárási hibák, amelyek a már kivégzett tette társa ellen folytatott eljárás során felmerülhettek, az őt ellene folytatott eljárást is befolyásolnák. Még ha kényszer felhasználásával szerezték is meg, tette társainak vallomását bizonyítékként használhatnák fel ellene, miközben szembesítésre viszont többé már nem lenne mód. A védelem többi tanúját illetően „a módosított törvény sem biztosítja a védelem jogát ahhoz, hogy a vád tanúját kihallgassa, illetve hogy új tanúkat idézzen a bíróság elé. A tanúk vallomása csak úgy, mint korábban, írásban benyújtható [...] és ha a tanúkat a bíróság elé idézik, akkor a szembesítés lehetősége az elnöklő bíró jóváhagyásától függ [...]. Ennélfogva tehát, az elnöklő bíró mérlegelési jogkörében ez meg is tagadható. Ami a védelem újabb tanúi bíróság elé idézésének jogát illeti, annak engedélyezése az eljáró bíróság mérlegelési jogköre.”(Amnesty International, China: Law Reform and Human Rights, ASA/17/14/97, 1997. március 1., 8.)

Mivel vitatható, hogy a bűncselekmény, amelynek elkövetésével a kérelmezőt vádolják, halálbüntetéssel büntetendő-e, a kérelmező állítása szerint a Kínában ellene potenciálisan induló eljárást a halálbüntetéssel kapcsolatos esetekre vonatkozó hozzáférhető információk alapján kell megítélni. Az Amnesty International ezzel kapcsolatos véleménye a következő: „A halálbüntetés felülvizsgálatára vonatkozó rendelkezések a módosított büntetőeljárás törvényben ugyanazok, mint voltak korábban az 1979. évi törvényben. A halálbüntetésre ítéltéknek, csak úgy, mint más vádlottnak, joguk van egy ízben a fellebbezésre; ha nem fellebbeznek, úgy az ügyet automatikusan felülvizsgálja egy az ítéletet hozó bíróságnál eggyel magasabb fokú bíróság. Az olyan ügyekben benyújtott fellebbe-

zéseket, ahol a kiszabott büntetés halálbüntetés, rendszerint a felsőbb bíróság bírálja el. Ezen kívül a büntetőeljárás törvény kimondja, hogy a halálbüntetést kiszabó ítéleteket a Legfelsőbb Népbíróságnak jóvá kell hagynia. Ugyanakkor egy másik törvény alapján, a Legfelsőbb Népbíróság bizonyos esetekben a halálbüntetést kiszabó ítéletek jóváhagyására vonatkozó hatáskörét átadhatja a tartományi felsőbb bíróságnak. A halálbüntetést kiszabó ítéletek jóváhagyására vonatkozó hatáskör felsőbb bíróságnak történő átadása a múltban gyakran jelentette az ítélet jóváhagyására irányuló eljárás és az ítélet elleni fellebbezés vagy felülvizsgálat elbírálására irányuló eljárás egyesítését. A módosított büntetőeljárás törvény, csakúgy, mint az 1979. évi törvény, egyáltalán nem ad módot a halálbüntetésre ítélt vádlottnak, hogy kegyelemért vagy a halálbüntetés enyhítéséért folyamodjon, amely jog egyébként nemzetközileg elismert joga lenne.

Nemzetközi standardok általánosan megkövetelik a vádlott részére a leggondosabb jogi eljárás és valamennyi lehetséges védelem biztosítását azokban az ügyekben, ahol az ítélet halálbüntetés. Ilyenek: jog a tisztességes és nyilvános tárgyaláshoz kompetens, független és pártatlan bíróság előtt, az ártatlanság védelme, a védelem előkészítéséhez szükséges megfelelő idő és eszközök biztosítása – beleértve a már fentebb említett jogot a jogsegélyhez az eljárás valamennyi szakaszában –, valamint a kegyelemhez és a büntetés enyhítéséhez való jog. Annak ellenére, hogy a büntetőeljárás törvény módosítása pozitív irányba is hatott, ezek a garanciák a kínai igazságszolgáltatásban továbbra sem állnak rendelkezésre, illetve nem kellően biztosítottak.

A halálbüntetés végrehajtására vonatkozó rendelkezések néhány szempontból megváltoztak a módosított büntetőeljárás törvényben. Az egyik változás azokat az eseteket érinti, amelyeknél a halálbüntetés ítélet végrehajtását két évre felfüggesztették – ami az »azonnal végrehajtandó halálbüntetés« alternatívája. Az 1979. évi büntetőeljárás törvény alapján a felfüggesztés kétéves időtartamának lejártával a halálbüntetést kimondó ítéletet végrehajtották, amennyiben úgy ítélték meg, hogy az elítélt az »átnevelésre irányuló erőfeszítéseknek felhőborító magatartás tanúsításával ellenállt«, illetve büntetését enyhítették, ha úgy vélték, az elítélt »összinte megbánást tanúsított« vagy »dicséretes szolgálatot« nyújtott, mialatt börtönbüntetését töltötte a felfüggesztés kétéves időtartama alatt. A módosított törvény megváltoztatta ezt a rendelkezést. A halálbüntetés végrehajtása vagy annak enyhítése jelenleg attól függ, hogy az elítélt elkövetett-e »szándékos bűncselekményt« a felfüggesztés kétéves időtartama alatt [...]. Bár ez fejlődést jelent az 1979. évi büntetőeljárás törvényhez képest, a módosított törvény nem írja pontosan körül, melyek

azok az új bűncselekmény típusok, amelyek indokolhatják a halálbüntetés végrehajtását. Így tehát előfordulhat, hogy felfüggesztett halálbüntetésüket töltő elítélteket a végrehajtás felfüggesztésének időtartama alatt a börtönben elkövetett, meglehetősen csekély súlyú bűncselekmények miatt kivégezzenek. Ez különösen fontos, tekintettel a törvény egy új rendelkezésére, amely felhatalmazza a büntetés-végrehajtási hatóságokat, hogy saját maguk vizsgáljanak ki olyan bűncselekményeket, amelyeket állítólagosan elítélt foglyok követtek el a börtönökben [...], beleértve az ebben rejlő elfogultság lehetőségét.” (Tájékoztatás-kérésre adott válasz, 2000. december 15.)

Tekintettel a kormány azon érvelésére, miszerint a kínai büntetőeljárás törvény 1997. évi módosítása óta a tárgyalások – a bírói testület nyilvánosság általi ellenőrizhetősége végett – általában nyilvánosak, a kérelmező a kormány által idézett jelentés egy további részére hivatkozik, amely szerint „az új szabályozás értelmében »az érvényes személyazonossággal rendelkező külföldiek« a bíróság előtti eljáráshoz való jog ugyanúgy megilleti, mint az állampolgárokat. Ugyanakkor legalább egy nagykövetség arra irányuló kérését, hogy a politikailag érzékeny tárgyalásokra megfigyelőket küldhessenek, a kormány következetesen figyelmen kívül hagyta. Sőt, a politikai disszidensekkel kapcsolatos számos tárgyalás egyike sem volt nyilvános...” (Az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma: 1999. évi országjelentés az emberi jogi helyzetről, 2000. február 25., Kína, 1.)

Ezeket túl az alábbi tartalmú értékelések jelentek meg: „Nem felel meg a valóságnak az az állítás, amely szerint köztörvényes bűncselekmények elbírálásánál nagyobb esélye van a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülésének, mint a politikai bűncselekmények esetén. Fennáll a veszélye annak, hogy köztörvényes bűnelkövetők büntetőeljárásban történő felelősségre vonása és elítélése a tisztességes eljárás nemzetközi normáinak megsértésével történik. Amint azt a [Lawyers' Committee for Human Rights] jelentése alátámasztja, ez történik még akkor is, ha az eljárás lefolytatása egyébként megfelel az 1996. évi büntetőeljárás törvény rendelkezéseinek. Ezt a veszélyt tovább fokozza az a széles körben tapasztalható gyakorlat, amely az 1996. évi törvény rendelkezéseivel ellentétes.” (Lawyers' Committee for Human Rights, tájékoztatás-kérésre adott válasz, 2000. december 13.)

A halálbüntetéssel büntethető bűncselekményekkel kapcsolatos ügyekben tapasztalható eljárási hibák miatti aggodalmat igazolja az alábbi forrás is: „Az eljárási garanciák hiánya a halálbüntetéses ügyekben különösen szembetűnő. A halálbüntetéssel sújtható bűncselekmények száma az 1979. évi büntetőtörvény módosításával 26-ról 65-re emelkedett. [...] Egy fel-

sőbb bíróság névlegesen valamennyi halálbüntetést kimondó ítéletet felülvizsgál, de a letartóztatás és a halálbüntetés végrehajtása között eltelt idő csak pár nap, vagy annál kevesebb, és a felülvizsgálatok következetesen az ítéletek jóváhagyásával végződnek.” (Az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma: 1999. évi országjelentés az emberi jogi helyzetről, 2000. február 25., Kína, 1.)

A 2000. december 13-án nyújtott biztosítékra vonatkozóan a kérelmező kijelenti, hogy míg az a kínai büntetőeljárás törvény releváns rendelkezéseinek megisméltése, annak nyelvi megfogalmazása nem kellően precíz ahhoz, hogy annak részletes magyarázatát lehessen adni. Az, hogy a gyakorlat mennyiben felel meg az írott jogszabályoknak, nagymértékben függ attól, hogy a kérelmezőt hol vonják felelősségre, ezért elsődleges fontosságú lenne információval rendelkezni arról a bíróságról, amely a kérelmező ügyében eljárna. A bíróság úgy véli, a kérelem az egyezmény szempontjából komoly ténybeli és jogi kérdéseket vet fel, amely kérdések meghatározása az ügy érdemi részének elbírálásán múlik. Következésképpen a kérelmet nem lehet elutasítani mint az egyezmény 35. § (3) cikke értelmében nyilvánvalóan alaptalant. A kérelem elfogadhatatlanná nyilvánításához a bíróság nem talált kellő alapot.

Ezen okoknál fogva a bíróság, szótöbbséggel, a kérelmet az ügy előzetes érdemi elbírálása nélkül elfogadhatónak nyilvánítja.

Erik Fribergh
titkár

Christos Rozakis
elnök

(Fordította: Pardavi Márta és Pohárnok Barbara)

KOMMENTÁR

Alább, az elvi fejtegetések rovására, a strasbourgi pervitelbe szeretnénk betekintést nyújtani gyakorló jogászoknak.

A kérelmező büntető képviselőt ellátó ügyvéd kereste meg a Magyar Helsinki Bizottságot (MHB) az ügyben, miután azt tapasztalta, hogy a kiadatási letartóztatás iránti bírósági eljárásban a non-refoulement ekvéhez kapcsolódó lényegi érvelésének nem engednek teret, azaz, hogy a kiadatás e részében a hatályos szabályozás értelmében¹ az igazságügy-miniszter dönt. Az MHB először 2000. január 3-án kérte a minisztert, hogy utasítsa el a kiadatási kérelmet. Március 8-án személyes meghallgatást kértünk és levelünkben megjelöltük az álláspontunkat alátámasztó nemzetközi civil és kormányzati forrásokat, valamint az Emberi jogok és alapvető szabadságjogok európai egyezményének releváns rendelkezéseit. Jogi érvelésünk már ekkor az egyezmény 3. és 6. cikkeinek, valamint a 6. kiegészítő jegyzőkönyv 1. cik-

kének sérelmére, valamint a Soering-esetre épült. Álláspontunk szerint a Magyar Köztársaság felelőssége fennállt a kérelmező esetleges halálbüntetéssel való sújtásáért, annak a Kínai Népköztársaságban való végrehajtásáért.² A minisztérium sem a hazai eljárásban a képviseletet ellátó ügyvéd, sem az MHB megkereséseire nem reagált, majd május 31-én az illetékes tisztviselő megtagadta az ügyvédtől az iratbetekintés jogát. A jogkorlátozó intézkedés elleni panaszunkra válaszolva június 1-jén az illetékes államtitkár arról tájékoztatott, hogy a bírósági iratokba csak a bíróság engedhet betekintést. Az ügyvéd a minisztériumi eljárás során keletkezett iratokhoz a mai napig nem juthatott hozzá.

Az eljárás átláthatatlansága és a várható döntés gyors végrehajtása elleni jogorvoslat hiánya miatt³ 2000. június 7-én ideiglenes intézkedést kezdeményeztünk a strasbourgi bíróságnál, állítva, hogy a kiadatás a kérelmezőnek a fentebb említett egyezménybeli jogait sértené. Az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet Leong Meong Cheng Portugália elleni 1994-es kérelmével támasztottuk alá.⁴ Bár a halálbüntetéssel kapcsolatban már rendelkezésre állt egy korábbi kínai biztosíték, az Amnesty International által megfogalmazott kétségek strasbourgi bíróságra gyakorolt hatásának köszönhetően az eljárás e szakaszában a magyar kormány vállalta, hogy további biztosítékokat szerez be a kínai féltől a férfi élethez és tisztességes eljáráshoz való joga vonatkozásában. Ennek következtében a bíróság nem tartotta szükségesnek az ideiglenes intézkedést.

A kérelmező június 8-án a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal Menekültügyi Igazgatóságának Budapesti Ügyosztályánál menekültkérelmet terjesztett elő. Lépését a nemzetközileg is általánosan követt időhúzási taktika mellett az is indokolta, hogy a kiutasíthatóságról, illetve visszairányíthatóságról (non-refoulement) a magyar hatóságoktól a jelen joggyakorlatnak megfelelően biztosan csak a menekült eljárásban lehet szakhatósági véleményt „kinyerni”. Az október 25-én kihirdetett határozatban a menekültkénti elismerést az ügyosztály megtagadta, s megállapította, hogy a kérelmező Sierra Leonéba kiutasítható.

Október 19-én érkezett meg a halálbüntetéssel kapcsolatos újabb kínai biztosíték, s november 16-án kezdte meg a bíróság a kérelem elfogadhatóságának vizsgálatát. Az újabb biztosíték nyomán nem vizsgálta a 6. kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkében foglalt jog sérelmét, ám a 3. és 6. cikk sérelmével kapcsolatos érvek kifejtése mellett felhívta a feleket arra, hogy a Kínában általában uralkodó, valamint a kérelmező különös helyzetében lényegesnek ítélt körülményekkel kapcsolatban tegyék meg észrevételeiket. A kormány észrevételében a forrásokat hiányosan, illetve csak a számára kedvező részben jelezte, az alkalmazni ajánlott esetek hivatkozásait pedig részlegesen adta meg. Az általános emberi jogi helyzet jellemzéséhez az ENSZ különböző szervezeteinek és külföldi kormányoknak a jelentéseit használta fel. Érvelésének fő csapásiránya az volt, hogy habár Kínában a kiszolgáltatott csoportok (vallási kisebbséghez tartozók, politikai foglyok)

emberi jogai sérülnek, a közönséges bűnözők esetében ez egyáltalán nem mondható el, sőt, bizonyos esetekben az ilyen bűnözők előnyben részesülnek. A 3. cikk sérelmének jelen esetben való hiányát egy 1967-es és 1969-es, a Német Szövetségi Köztársaság ellen benyújtott kérelmekkel kapcsolatos, valamint a Kozlov-ügyben⁵ hozott döntéssel kívánta alátámasztani, analógiát vonva a jogállamiság akkori hiányára Jugoszláviában, Lengyelországban és a Szovjetunióban, szemben a jelenlegi kínai helyzettel. A korábbi német esetben a kérelmező nem nyújtott be panaszt a 3. cikkre vonatkozóan, míg a későbbi ügyben nem tett eleget bizonyítási kötelezettségének, amellett, hogy nem sokkal kiadatása előtt hosszabb időt töltött Lengyelországban. A Kozlov-ügyben az egyezmény sérelmét a bíróság ex post facto vizsgálta. A magyar eljárással ellentétben egyébként mind a német, mind pedig a finn bíróságok megvizsgálták a kérelmezők kiadatásával kapcsolatos érdemi érvelését.

Szintén ENSZ, valamint nem kormányzati forrásokra hivatkozva a kérelmező részéről kimutattuk, hogy Kína nem veszi komolyan nemzetközi emberi jogi kötelezettségeit (kormányjelentéseiben nem bocsát rendelkezésre adatokat, nem teszi lehetővé például a Kínzás elleni egyezményhez kapcsolódóan az egyéni panaszt). Nagyrészt a kínai kormány titkolózásának köszönhetően volt lehetetlen a kérelmezőt váró körülményekről akár előfeltevéseket is tenni. Bár a 6. cikkre vonatkozó biztosítékot az észrevételeink megtételére rendelkezésre álló határidő lejártá előtt néhány órával kaptuk kézhez, az AI Kínával foglalkozó szakértőjének és a Lawyers' Committee for Human Rights segítségével alapjaiban kérdőjeleztük meg a magyar külügyi jelentésekre és a kínai kormány biztosítékaira épülő érveket is. Példa nélküli, hogy a szakértő valamennyi kínai kormánybiztosíték eredeti kínai szövegének elemzésekor az angol szöveghez képest komoly ellentmondásokat talált, s meglepő, hogy a magyar kormány ezen ellentmondásokat látszólag nem észlelte.

A panaszt 2001. január 11-én elfogadhatónak nyikvánították, s ekkor a kulisszák mögött megindult az ügyfél kiutaztatása Sierra Leonéba. Miután megszűnt a kiadatás veszélye, megszűnt az ügyfél sértetti jogállása is. A Magyar Köztársaság tehát sikerrel hártotta el strasbourgi pellengérré állítását, habár a végsőkig kitartott a kiadatás mellett. Joggal kérdezhetik, hogyan engedhettük, hogy a kérelmezőt egy polgárháború dúlta országba utasítsák ki, ahová más esetek tanulsága szerint még a magyar menekültügyi hatóságok sem engedik a kiutaztatást, illetve visszairányítást. Az ügyfél természetesen a maga ura, képviselje akár emberi jogi szervezet, akár egyéni ügyvéd. Kiemelve, hogy csak az ügyfél döntésén múlt, hogy a non-refoulement döntést nem támadta meg, elengedhetetlennek tűnik megvizsgálni a magyar állam lehetőségeit a kérelmező által Kínában elkövetett bűncselekmény miatti felelősségre vonással kapcsolatban. E tekintetben meggondolandónak tűnik a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló törvény módosítása, lehetővé téve államunk számára, hogy a

„nyakunkon maradó” külföldi gyanúsítottakat ne kelljen a büntető igazságszolgáltatás elől futni hagynunk. Önkritikusan azt is vizsgálunk kell, vajon alappal hivatkozhattunk volna a 13. cikkre, állítva, hogy a hatályos magyar szabályozásban nem áll a kiadatási eljárás alatt álló rendelkezésére hatékony hazai jogorvoslat az érdemi minisztériumi döntés ellen, illetve, hogy a 6. cikkben biztosított jogát sérti, hogy a minisztérium előtti eljárás nem kontradiktórium. Reálisan állíthatjuk, hogy jelen ügyben ezekkel a panaszokkal nem értünk volna célt – a panaszos sértetti jogállásának megszűnése okán. A vonatkozó törvény módosításának kezdeményezéséről azonban így sem csúszunk le.

Az ügy mindezek ellenére történelmet írt, hiszen – elsőként a magyar emberi jogi szervezetek által benyújtott panaszok közül – a bíróság a panaszt elfogadhatónak nyilvánította. Sikerre vitte érvelésünket, amely szerint az Európa Tanács tagországa számára a Kínai Népköztársaság a benne rejlő gazdasági potenciál ellenére fenntartásokkal kezelendő; megerősítette, hogy a bíróság régiókban sem enged az emberi élet és a személyek integritásának védelméből; s nem utolsósorban jelezte az állami szervek felé, hogy érdemes egyenrangú partnerként kezelni a hazai emberi jogi szervezeteket is. Tagadhatatlan azonban, hogy a nagy hírű nemzetközi emberi jogi szervezetek (Amnesty International, Lawyers' Committee for Human Rights, Interights) segítségével nem tudtuk volna kínai ügyfelünk életét megvédeni, alapvető emberi jogait biztosítani.

(F. L.)

JEGYZETEK

1996. évi XXXVIII. törvény a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről.
- Lásd Nuala MOLE: *Problems raised by certain aspects of the present situation of refugees from the standpoint of the European Convention on Human Rights, The European Convention on Human Rights and the Protection of Refugees, Asylum-Seekers and Displaced Persons*, UNHCR Regional Bureau for Europe, European Series, 2/3, July, 1996.
- Mint például a Bikov-ügyben, amely csak hónapokkal előzte meg a jelen esetet.
- 25862/94. sz. kérelem. A kínai állampolgár kérelmezőt az akkor még Portugália fennhatósága alatt álló Makaóból kérte a Kínai Népköztársaság kiadni egy halálbüntetés-sel is sújtható bűncselekményért.
- X against the Federal Republic of Germany*, Application No. 3040/67, Yearbook of the European Convention on Human Rights, 1967, The Hague, Martinus Nijhoff, 1969, 518–528; *X against the Federal Republic of Germany*, Application No. 4162/69, Collection of Decisions of the European Commission of Human Rights, Strasbourg, Council of Europe, October, 1970, 87–95; *Oleg Kozlov versus Finland*, Application No. 16832/90.